

PENSAMENT

Raimon Panikkar i l'Opus Dei

Ignasi Moreta

Barcelona. Divendres, 2 de juny de 2017

6 minuts

¿Què hi feia, un pensador agosarat com Raimon Panikkar —de família hindú-catalana, abanderat de la interculturalitat— dins les files de l'Opus Dei? Podria semblar un pecat de joventut, però no ho és: Panikkar va ser membre de l'Opus Dei durant vint-i-sis anys, entre 1940 i 1966 (entre els seus 21 i 47 anys). És un període massa llarg perquè ho reduïm a una anècdota. L'explicació més òbvia ens presenta l'Opus com la institució opressora de la qual Panikkar es va haver d'alliberar. L'Opus és el dolent de la pel·lícula, i Panikkar, el bo. I així ho explicaven les biografies oficioses de Panikkar que s'havien publicat fins no fa gaire.

Però les coses són més complicades. Quan preparava la seva ambiciosa [biografia de Panikkar](#), Maciej Bielawski va voler recollir la versió de l'Opus Dei sobre la qüestió. I la va obtenir. Amb motiu de l'edició catalana i castellana de la biografia, jo mateix vaig posar-me en contacte amb el professor José Luis Illanes, l'historiador de l'Opus Dei que va proporcionar a Bielawski la versió de la prelatura. Illanes, que em va atendre molt generosament, em va donar nous detalls i documents que aclarien millor la relació entre Panikkar i l'Opus Dei. L'autor va revisar la biografia d'acord amb aquesta nova informació, però tampoc va acceptar totalment la versió proporcionada per l'Opus Dei. Per això, el professor Josep-Ignasi Saranyana, també sacerdot de l'Opus Dei, que ha tingut

Aquesta web utilitza cookies pròpies i de tercers per millorar la seva experiència i servei durant la navegació. En navegar o utilitzar els nostres serveis, accepta l'ús que en fem d'elles. Pot canviar la configuració de cookies en qualsevol moment. [Més informació.](#) [Acceptar i continuar](#)

Bielawski que permeten fixar de manera clara la posició de l'Obra sobre Raimon Panikkar. Això mateix s'explicava ahir en aquest [diari](#).

Tot plegat em duu, com a editor de la biografia de Panikkar, a fer algunes consideracions. D'entrada, les relacions entre determinades institucions i els seus exmembres no sempre són fàcils. En el cas de Panikkar, l'Opus Dei ha decidit parlar-ne obertament. És positiu. Com ho és que els últims anys hi hagués una aproximació entre l'Opus Dei i Panikkar, tal com recull Saranyana i com sabíem algunes persones properes a Panikkar. Ara bé, aquesta aproximació, i en això jo matisaria les conclusions que en treu Saranyana, no va anar gaire més enllà de la cortesia. En cap cas podríem parlar d'un retorn ideològic, d'una simpatia de l'últim Panikkar per les posicions doctrinals de l'Opus Dei.

En cap cas podríem parlar d'un retorn ideològic, d'una simpatia de l'últim Panikkar per les posicions doctrinals de l'Opus Dei

També és molt positiu saber que l'Opus Dei custodia documentació sobre Panikkar. Antigament, alguns estudiosos s'havien interessat per aquests papers, però l'Opus Dei no n'havia permès la consulta. Havien dit que aquests papers no estaven degudament classificats i que de fet des de l'Opus Dei ni sabien que existien. Ara ja sabem que aquests papers existeixen i que es troben en un arxiu en procés de catalogació.

Les puntualitzacions del professor Saranyana són, com sempre en els escrits d'aquest eminent teòleg català, un model de rigor acadèmic. Tractant amb respecte Maciej Bielawski, Saranyana manifesta les seves discrepàncies i les justifica enraonadament amb el recurs a la documentació a la qual ha tingut accés, degudament referenciada a les notes a peu de pàgina i, en algun cas, fins i tot transcrita.

Però entrem en matèria. De les consideracions de Saranyana es desprèn que Panikkar va tenir una relació complexa amb l'Opus Dei des de ben d'hora. Ja el 1949, disset anys abans de la crisi final, se li fan dues amonestacions canòniques. El que és curiós és constatar que les tensions sovint no obeïen tant a diferències entre Panikkar i els seus superiors dins la institució de l'Opus Dei, com a crítiques procedents de l'episcopat espanyol de l'època en uns anys en què l'Obra no tenia dins l'Església la fortalesa amb què ha comptat posteriorment. Potser en una congregació religiosa consolidada els superiors de Panikkar l'haurien pogut defensar amb més força que el que podia fer l'Opus Dei.

També és curiós que les tensions Panikkar-Opus no es limitin a qüestions de tipus doctrinal. De fet, les qüestions doctrinals semblen tenir un paper més aviat menor: el conflicte és fonamentalment disciplinari. Panikkar no compleix amb els encàrrecs pastorals que rep perquè es dedica prioritàriament a la seva obra intel·lectual. Esclar: des de fora això ens duu a simpatitzar encara més amb Panikkar, un gegant intel·lectual que no podia quedar relegat al confessionari o a altres tasques pastorals poc rellevants quan era capaç de desplegar una obra intel·lectual de l'alçària de la que va fer. És com si al pare Batllori l'haguessin destinat a impartir catequesi en lloc de deixar-li fer l'obra historiogràfica que va fer. Amb tot, cal fer justícia a l'Opus Dei, que en aquest estira-i-arronsa amb Panikkar li va donar prou espai, permetent-li fer llargues estades a l'Índia per dedicar-se a l'estudi de l'hinduisme.

És curiós constatar que les tensions no obeïen tant a diferències entre Panikkar i els seus superiors dins la institució de l'Opus Dei, com a crítiques procedents de l'episcopat espanyol de l'època

De les consideracions del doctor Saranyana, l'únic que em dol és el paper que reserva a l'eminent filòsof Erico Castelli, amic íntim de Panikkar, a qui acusa de tenir una actitud poc equànime i de descarregar la seva frustració sobre l'Opus Dei en un to amarg i crític. És cert que Castelli havia aconsellat a Panikkar que abandonés l'Opus Dei, però això no el converteix en una persona poc equànime, sinó potser precisament el contrari: en la persona lúcida que veia clarament que el lloc de Panikkar no era l'Opus Dei. El temps, és evident, li va donar la raó.

Reconstruïm els fets per al lector que no hagi llegit la biografia de Bielawski: l'any 1966, Panikkar demana a Castelli que li gestioni una entrevista amb el papa Pau VI, amb qui vol tractar precisament sobre el seu vincle amb l'Opus Dei. Castelli, tot i renyar Panikkar per pretendre que sigui el papa qui l'alliberi de l'Opus Dei, gestiona l'entrevista, de la qual les autoritats de l'Obra òbviament no saben res. Castelli intenta localitzar Panikkar per fer-li saber que el papa li concedirà l'entrevista i ho fa posant-se en contacte amb l'Opus Dei, que li nega que Panikkar sigui a Roma (on Panikkar efectivament es trobava).

En una segona trucada, quan Castelli compta amb la notificació formal de l'entrevista, l'Opus Dei comunica a Castelli que Panikkar ha abandonat Roma (quan a la primera trucada havien negat que hi fos) i que ara es troba a l'Índia. Castelli s'indigna i informa la Secretaria d'Estat del Vaticà dels fets esdevinguts amb un memoràndum que Bielawski transcriu en el seu llibre. Saranyana critica que la biografia inclogués aquest memoràndum i diu que la documentació existent a l'arxiu de l'Opus Dei només registra una trucada de Castelli, la del 27 de juny del 1966, quan Panikkar ja es troba a l'Índia —de la qual cosa infereix que l'Opus Dei, contràriament a la hipòtesi que Castelli defensa davant la Secretaria d'Estat, no va boicotejar l'audiència.

No tinc cap dubte del testimoni de Saranyana quan afirma que l'arxiu de l'Opus Dei no registra la primera trucada de Castelli. Però que aquesta trucada no estigui registrada no significa necessàriament que aquesta trucada no es produís. Castelli en parla com a mínim en dos documents coetanis als fets, un adreçat a la Secretaria d'Estat i l'altre adreçat a Panikkar, i em nego a creure que una persona del seu rigor i tarannà s'ho inventés. Per això, continuo pensant que Bielawski va fer bé d'incloure la versió de Castelli, testimoni directe dels fets, en el llibre.

No tinc cap dubte del testimoni de Saranyana quan afirma que l'arxiu de l'Opus Dei no registra la primera trucada de Castelli. Però que aquesta trucada no estigui registrada no significa necessàriament que aquesta trucada no es produís

Finalment, Panikkar, la setmana posterior a la seva sortida de l'Opus Dei, escriu filialment a Escrivá i treu ferro a la frustrada entrevista amb el papa (l'edició catalana del llibre de Bielawski inclou la transcripció de la carta). Tanmateix, al cap de poc temps, la visió de Panikkar dels esdeveniments serà la mateixa de Castelli, com Saranyana reconeix honestament. A diferència d'altres exnumeraris, Panikkar mai no va criticar l'Opus Dei en públic, però sí que ho va fer en privat. Diverses persones pròximes a Panikkar (Josep Torras Rodergas i Jordi Pigem, per exemple) m'han certificat que Panikkar els havia explicat el «judici» que se li va fer a Roma, fruit del qual fou expulsat de l'Opus Dei, com una situació d'incomunicació equiparable a un segrest. És, doncs, un fet que Panikkar ho explicava en aquests termes, però també és un fet la carta filial de Panikkar a Escrivá l'endemà de l'expulsió.

És un fet que Panikkar parlava del judici en termes de segrest, però també és un fet que la carta de Panikkar a Escrivá l'endemà de l'expulsió és afectuosa

29-VI-66
 Sant Pedro, Pablo
 querido Padre:

Ayer recibí un telegrama diciéndome que tenía Audiencia Pontificia para el 28. Como escribí a Luigi a su tiempo había pensado ir al Pontífice. Como se me prohibió hacer nada en Roma, no hice nada y por lo visto lo que usted que quería en vano no se hizo. Pero esto es todo lo que se. No uso que haya habido más complicaciones. No me habrán simplemente acordado.

la verdad es que, sin que supiéramos nada, hizo que una obtenga una audiencia, con una de sus más de cincuenta hijos del prof. G. Felli, que fue quien se encargó de recomendarlo ante la Secretaría de Estado. R.P.

¿Són fets contradictoris? ¿És una síndrome d'Estocolm? Bielawski apunta a la pàgina 213 del llibre: «Potser aquesta oscil·lació entre l'afecte i el rebuig cap a Escrivà, així com la diferència de to quan s'adreça a persones pròximes o alienes a l'Opus Dei, siguin processos fàcilment explicables en termes psicològics.» Crec que aquesta hipòtesi continua sent la més plausible.

LLIBRES

L'Opus Dei com a la seva versió sobre el cas Panikkar

La Llança

